

Bírósági határozatok és az Alaptörvény

VARGA ZS. ANDRÁS

egyetemi tanár (PPKE JÁK), a Kúria elnöke

Az Alaptörvény elfogadásának tizedik évfordulóján az Alaptörvénynek a bírósági határozatokra gyakorolt hatását nyilván az Alaptörvény oldaláról kell vizsgálnunk. Hadd tegyem hozzá, mindenkor az Alaptörvénytől, az Alaptörvényhez viszonyulásunktól kell elindulnunk. Az Alaptörvény az a talapzat, amelyen az állam nyugszik. Az Alaptörvény az a talapzat, amelyen minden állami szerep, így a bírói is nyugszik. Ez a forrása és iránytűje bírói létünknek.

1. A tízéves Alaptörvény tiszteletéről

Öt évvel ezelőtt, az első jelentősebb évforduló alkalmából rendezett konferencián azt mondtam, hogy az Alaptörvény által hozott egyik korszakos változás „az alkotmány érvényesülését biztosító intézményi garanciák kiteljesítése a »valódi«, az általános hatáskörű bíróságok döntései ellen igénybe vehető alkotmányjogi panasz intézményének Alaptörvénybe emelése. Ennek folytán ma már nemcsak a jogalkotás, hanem az igazságszolgáltatás és a jogalkalmazás más intézményei fölött is teljes, hatékony és valódi az alkotmánybírósági kontroll. Ez biztosítja az Alaptörvény érvényesülését a mindennapokban. Tudjuk persze, hogy ennek elfogadása nem könnyű más intézmények számára, de minden tiltakozás ellenére ez az Alaptörvény és az igazságosság érvényesülésének záloga. Nem véletlen, hogy az Alaptörvényt és érvényesülését biztosítékát, az Alkotmánybíróságot oly sok hazai és külföldi támadás éri. Az Alkotmánybíróság megtörése az Alaptörvény megtörését, az Alaptörvény megtörése pedig a magyar szuverén államiség megtörését jelentené”.¹

1 VARGA ZS. András: Történeti alkotmányunk vívmányai az Alaptörvény kögens rendelkezéseiben. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/4. (83–89.), 86. o.

Kérem, engedjék meg, hogy az utolsó félmondatot megismételjem: „az Alaptörvény megtörése [...] a magyar szuverén államiság megtörését jelentené”. Látuk az addigi és akkori támadásokat,² és láttuk az Alaptörvény védelmezőinek erőfeszítéseit is.³ Sőt, előre tudni lehetett, hogy erős támadások fogják érni az Alaptörvényt, mivel még el sem készült, de már egész közjogi iskolák jelentették ki, hogy nem fogják elfogadni.⁴ Az azonban nem volt előre látható, hogy ma, tíz évvel elfogadása után, hatályának tizedik évében mindennél erőteljesebbé válik ez a megtagadás. Kétségtelen, hogy az alkotmányozást, majd az alkotmány-módosításokat korábban is nevezték alkotmányos puccsnak,⁵ de hogy ez állandóvá válik,⁶ majd ellensúlyozására valóban alkotmányos puccs nyilvános felvetése, állítólag megtervezése folyik,⁷ nem volt előre látható. Ha ezt nem politikai, hanem jogászai megfontolások alapján szeretnénk értelmezni, akkor fel kell tennünk a kérdést, hogy vajon van-e ennek az Alaptörvényben rejlő oka, illetve lehet-e és szükséges-e megkísérelni a folyamatot jogi eszközökkel korlátok közé szorítani.

A miértre maga az Alaptörvény ad választ. Van ugyanis egy cikke, amelyre viszonylag ritkán hivatkozunk, de amely érthetővé teszi, hogy azok számára, akik e szabály által érintettek érzik magukat, az Alaptörvény nehezen, talán soha

- 2 Csak példaként az alkotmányos önazonosságot illetően: VÖRÖS Imre: A történeti alkotmány az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Jogtudományi Közlemények*, 2016. 71. évf. 10. sz. (491–508.) 495. o.; SZENTE Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. *Közjogi Szemle*, 2011. 4. évf. 3. sz. 1–13. o.; DRINÓCZI Tímea: Az alkotmányos identitásról. Mi lehet az értelme az alkotmányos identitás alkotmányjogi fogalmának? *MTA Law Working Papers*, 2016/15.; BLUTMAN László: Szürkülleti zóna: az Alaptörvény és az uniós jog viszonya. *Közjogi Szemle*, 2017. 10. évf. 1. sz. 1–14. o.
- 3 Ugyanabban a körben: SZMODIS Jenő: Az alkotmányos történelmi vívmányok szerepéről a norma-kontrollban – Szélfegyzetek Vörös Imre akadémiai székfoglaló előadásához. *Jogelméleti Szemle*, 2016a. 4. sz., 179–180. o.; SZAKÁLY Zsuzsa: A történeti alkotmány és az alkotmányos identitás az Alaptörvény tükrében. *Pro Publico Bono* 2015/2., 24–38. o.; SÜLYÖK Márton: Kettő az egyben? Alkotmány és identitás. In: BALOGH Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről: Tanulmányok a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara oktatóinak tollából*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2016; RIXER Ádám: *A vívmány-teszt*. Budapest, Dialóg-Campus, 2018; RIXER Ádám: *A történeti alkotmány helye mai jogunkban*. Budapest, KGRE ÁJK, 2012.
- 4 Lásd Eötvös Károly Intézet: Jogállamtalanítás. ekint.org/alkotmanyossag/2011-04-07/jogallamtalanitas, Eötvös Károly Intézet: Az alkotmányozási folyamat hibái miatt tartalmától függetlenül is elfogadhatatlan az új alkotmány. ekint.org/alkotmanyossag/2013-03-16/az-alkotmanyozasi-folyamat-hibai-miatt-tartalmatol-fuggetlenül-is-elfogadhatatlan-az-uj-alkotmany
- 5 Lásd ZÁDORI Zsolt: Az alkotmányos puccs még megállítható. helsinkifigyelo.444.hu/2013/03/13/az_alkotmanyos_puccs_meg_megallithato.
- 6 Lásd TAMÁS GÁSPÁR Miklós: TGM: Alkotmányos puccs. hvg.hu/360/20201113_TGM_Alkotmanyos_puccs, Orbán „alkotmányos puccsot” hajtott végre. nepszava.hu/1097057_orban-alkotmanyos-puccsot-hajtott-veg-re.
- 7 Lásd karcfm.hu/2021/05/alkotmanyos-puccsot-keszit-elo-a-baloldal-hangolo-2021-05-19/; FLECK Zoltán: az alaptörvénytől azonnal meg kell szabadulni. hirklikk.hu/kozelet/fleck-zoltan-az-alaptorvenytol-azonna...?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_202105; KÓNYA Imre: Ha győz az ellenzék? https://mandiner.hu/cikk/20210601_ha_gyoz_az_ellenzek_gondolatok_kis_janos_cikke_nyoman

nem lesz elfogadható. Az U) cikkről beszélek. Az U) cikk (1) bekezdése kijelenti, hogy „a jog uralmán alapuló állami berendezkedés és a megelőző kommunista diktatúra összeegyeztethetetlenek”. Kijelenti továbbá, hogy a „Magyar Szocialista Munkáspárt és jogelődjei, valamint a kommunista ideológia jegyében kiszolgálásukra létrehozott egyéb politikai szervezetek bűnöző szervezetek voltak”. Bűnöző szervezetek... Erős kijelentés, amely ráadásul – mivel az Alaptörvényben olvassuk – kötelező erővel bír. Azokat a jogalanyokat, amelyekre vonatkozik, kötelező bűnöző szervezeteknek tekintenünk. Közreműködőiket ugyanígy kötelező bűnöző szervezetek érdekeit szolgálóknak tekintenünk. Ezt követeli a jog.

Az U) cikk ezen túlmenően meghatározza azokat a magatartásokat is, amelyekért a bűnöző szervezetek vezetőit jogi felelősség terheli. Csak néhány ezek közül: a nemzet elárulása; a kizárólagos hatalomgyakorlásra és törvénytelenségre épülő jogrend kiépítése; Magyarország gazdaságának, honvédelmének, diplomáciájának és emberi erőforrásainak idegen érdekek alá rendelése; az európai civilizációs hagyomány értékeinek módszeres pusztítása. Ezek tehát azok a magatartások, amelyeket az Alaptörvény rendelkezése szerint az állam nem tűrhet el. Márpedig az Alaptörvény és a vele összhangban álló jogszabályok világossá teszik, hogy a pénz érték, ha azonban bűnöző szervezet kezébe kerül, az államnak és a jognak fel kell lépnie ellene. A fegyver érték, ha azonban bűnöző szervezet kezébe kerül, az államnak és a jognak fel kell lépnie ellene. A rendvédelmi erő érték, ha azonban bűnöző szervezet kezébe kerül, az államnak és a jognak fel kell lépnie ellene. Ugyanígy, a jogállam, a hatalommegosztás érték, mégpedig alkotmányos érték, ha azonban bűnöző szervezet kezébe kerülne, az államnak és a jognak fel kellene lépnie ellene. Azt pedig, hogy mivel jár, ha a hatalommegosztás bűnöző szervezet kezébe kerül, ha az állam egyik szervezete rátámad egy másikra, láttuk már.

Miért nem helyes, ha állami jogalkalmazóként csendben nézzük ezt? Azért, mert az Alaptörvény kötelességünké teszi, hogy mint a jogrendszer alapját megvédjük, és kötelességünké teszi, hogy a benne rejlő értékeket is megvédjük. Az ember, a család, a nemzet, az emberiség értékek. Mindegyiket védi az Alaptörvény. Védi, mert természetjogi alapokon áll. Ez az, amit az Alaptörvény elleni támadás fenyeget. Azért kell az Alaptörvényt védenünk, mert értékeket hordoz, és mert erre tettünk már jogászdoktorrá avatásunkkor is esküt. Ez az erkölcsi és jogi kötelezettségünk később csak fokozódott. Minden állami szervezetnek és minden állami tisztséget viselőnek és alkalmazottnak kötelessége tiszteletben tartani, alkalmazni és minden támadástól megvédeni az Alaptörvényt. Jogászként különösen, hiszen ki tudná nálunk jobban, hogy nincs alanyi jog az azt megvédő jogrendszer nélkül, nincs jogrendszer az azt szavatoló állam nélkül, és nincs állam valóságos és érvényesített szuverenitás nélkül.

Nyilván van minderre politikai értelmezés is. Nyilván az sokkal árnyaltabb, a maga logikája szerint. Viszont azzal jogászként nincs dolgunk. Jogászként azt kell világossá tennünk, hogy mi alkotmányos, mi törvényes, és mi nem az. A mindennapokban is, és akkor is, ha a fenyegető veszély az Alaptörvény, a jogállam elleni valódi támadásban nyilvánulna meg. Ha ugyanis nem ezt tesszük, akkor sérül, talán végzetesen megsérül az Alaptörvény. Ezzel pedig sérül, talán újra végzetesen megsérül Magyarország alkotmányos folytonossága és szuverenitása. Az az alkotmányos folytonosság és szuverenitás, amelyet töretlenül védelmeztünk minden birodalmi beolvasztási törekvéssel, és minden ezeket szolgáló szervezettel szemben ezer éven át.

2. Az Alaptörvény érvényesítése a bírósági határozatokban

Ezzel rá is térhetünk az előadás közvetlen tárgyára, az Alaptörvény érvényesülésére a bírósági határozatokban. Láttuk, hogy a „valódi”, az általános hatáskörű bíróságok döntései ellen igénybe vehető alkotmányjogi panasz intézményének Alaptörvénybe emelése az Alkotmány érvényesülését biztosító intézményi garanciák kiteljesítését jelentette. „Ennek folytán ma már nemcsak a jogalkotás, hanem az igazságszolgáltatás és a jogalkalmazás más intézményei fölött is teljes, hatékony és valódi az alkotmánybírói kontroll. Ez biztosítja az Alaptörvény érvényesülését a mindennapokban. Tudjuk persze, hogy ennek elfogadása nem könnyű más intézmények számára, de minden tiltakozás ellenére ez az Alaptörvény és az igazságosság érvényesülésének záloga.”

A valódi alkotmányjogi panasz maga után vonja – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontja és az Alkotmánybírósról szóló 2011. évi CLI. törvény 43. § (1) bekezdése alkalmazásával – a bírósági határozatok és az Alaptörvény összhangjának biztosítását. Ha ugyanis az Alkotmánybírói alkotmányjogi panasz alapján megállapítja, hogy a bírói döntés megsértette az Alaptörvényt, akkor megsemmisíti azt. A megsemmisítés – szemben az alkotmányellenes jogszabály sorsával – kötelező, nem mérlegelhető jogkövetkezmény.

A bírósági határozatok és az Alaptörvény összhangjának biztosítását két hermeneutikai szabály segíti elő. Az Alaptörvény 28. cikke szerint a bíróságok jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény hetedik módosítása a jogszabályok céljának megállapításához ad támpontot. A változatlan harmadik mondat további, az értelmezés eredményének ismeretében figyelembe veendő, utólagosan verifikáló szempontokat sorol fel, a józan ész, a közjót, az erkölcsösséget és a gazdaságosságot. Az értelmezési kánon szerint tehát a két elsődleges szempont, a jogszabályok

célja és az Alaptörvénnyel való összhang konjunktív. Ezért az az értelmezés során nemcsak a jogszabályok céljára, hanem azoknak az Alaptörvénnyel való összhangjára is folyamatosan figyelemmel kell lenni. Ez a szabály így bekapcsolja az értelmezésbe az R) cikk (3) bekezdését is, vagyis az Alaptörvénnyel való összhang maga után vonja az Alaptörvény értelmezését, amelynek három újabb szempontja a Nemzeti hitvallás, történeti alkotmányunk vívmányai és (újra!) a rendelkezések célja. Azt, hogy ez mennyire elkerülhetetlen, Sulyok Tamás elnök úr a Kúria előtt is kifejtette.⁸

Az Alaptörvény hatálybalépését követő első években kevésbé volt érzékelhető a hermeneutikai szabályok hatása. A Kúria 2016-ban folytatott joggyakorlat-elemzése még arra a megállapításra jutott, hogy a „határozatok alig több mint fele része hivatkozott valamilyen formában az Alaptörvény rendelkezésére a döntés indokolása során. Ezen hivatkozások ráadásul többségében nem érdemi hivatkozások voltak, hanem csak általános elvek megjelenítését tartalmazták. Fontos megjegyezni továbbá, hogy az egyes vizsgált határozatok között számos olyan határozat volt található, amelyeknek az indokolása szinte szó szerint megegyezett, ami egyértelműen azt igazolja, hogy a bíróságok nem alkalmazzák és elemzik részletesen az Alaptörvény rendelkezéseit törvénykezési gyakorlatuk során, amely végső soron a jogbiztonság követelményét is sérti”. Üdítő kivételként a „vizsgált ügyek 35%-ában (177 ügy) a bíróságok tételesen hivatkoztak az Alaptörvény egyes rendelkezéseire [...], és azokat elemezve, tartalmukat kifejtve indokolták döntésüket (ez többségében a polgári jogi ügyszakban a személyiségi jogi perek során volt jellemző)”.⁹

Mára ez a helyzet érzékelhetően megváltozott. Ennek tételes kimutatására csak jövő évben vállalkozhatunk, amikor a folyamatban lévő, az Alkotmánybíróság elnökének javaslatára elrendelt újabb joggyakorlat-elemzés befejeződik. Néhány szemléletes példát azonban már most is lehet említeni, mégpedig a legutóbbi jogegységi határozatokból. Így a 6/2021. Polgári jogegységi határozat szerint egy jogszabályt érintő „értelmezés egyfelől sértené a jogbiztonságból fakadó kiszámítható normatartalom és a jogkövetkezmény kiszámíthatóságának alkotmányos elvét, másfelől nem állna összhangban az Alaptörvény 28. cikkében a jogértelmezésre kötelezően irányadó észszerűség követelményével sem”. Az 5/2021. Polgári jogegységi határozat úgy fogalmaz, hogy „a Csödtv. 38. § (1) bekezdésének helyes – részben megszorító – és az Alaptörvény 28. cikkében

8 Lásd Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnökének beszéde a Kúria Teljes Ülésén, 2021. január 11. kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/sulyok_kuria_beszed_vegl_.pdf

9 Lásd a 2016.El.II.JGY.K.1. számon közzétett összefoglaló 38. és 45. oldalát, kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/alaptorveny_osszefoglalo_velemenypdf

foglaltakkal összhangban álló értelmezése szerint, ha a felszámolás kezdő időpontjában folyamatban lévő végrehajtási eljárás alatt az adós az ingatlanát harmadik személyre ruházza át és a tulajdonosváltás bejegyzésére csak a végrehajtási jog bejegyzését követően kerül sor, akkor az átruházott vagyona folytatott végrehajtási eljárást csak a végrehajtási árverés lefolytatását követően lehet megszüntetni”. Hasonlóan hivatkozza a 28. cikket a 3/2021. Polgári jogegységi határozat is.

Ennél is látványosabb a változás az egyedi határozatokban. Egyre inkább mindennaposnak lehet tekinteni, hogy a bíróságok és köztük a Kúria – akár a felek indítványa nélkül is – nemcsak az Alaptörvényre, hanem annak az Alkotmánybíróság által kialakított értelmezésére is támaszkodik. Esetenként teszi ezt a hivatkozott határozat terjedelmesebb idézésével.¹⁰

3. A jogegységesítés alaptörvényi feladatának teljesítése

A jogegységi határozatokban is jól érzékelhetően megnyilvánul, de az eseti döntések Alaptörvényre hivatkozását kifejezetten megtöbbszörözi a Kúria határozataihoz 2020-ban hozzárendelt precedenshatás. A Kúriának ugyanis van egy sajátos, az Alaptörvényen alapuló formális, normatív jogegységesítő feladata. Az a feladat, amelyet nem tud átruházni, megosztani, szétteríteni. Viszont a vele járó felelősséget sem. Ezt a felelősséget hordozza immár minden egyedi kúriai döntés. A megkülönböztetett döntések, a jogegységi és jogegységi panasz határozatok pedig a törvény erejénél fogva megkerülhetetlenek.

A jogegység biztosításának mégsem ezek a fő eszközei, hanem a felülvizsgálati és a rendes jogorvoslati eljárások. Elsősorban ezek útján kell biztosítani az egységes, ugyanakkor az Alaptörvénnyel összhangban álló jogértelmezést és jogalkalmazást. Nagyon fontos mindig szem előtt tartani, hogy minden kúriai döntés a felek jogvitáját dönti ugyan el, de egyetlen kúriai döntés hatása sem korlátozódik az éppen elbírált ügyre. Minden egyes ítéletnek és ügydöntő végzésnek a Kúria jogegységesítő feladatát kell teljesítenie, mert mindegyik a Kúria határozata. Szükséges ezért, hogy a sok tanács különböző eljárásjogok alapján hozott, mennyi anyagi jogi szabályt érvényre juttató döntése egymással összhangban álljon.

10 Például: Kfv.I.35.518/2020/7. [26]–[27], [30]; Kfv.II.37.885/2020/6. [31]–[33], [36], [41]–[44], [47], [50]; Kpkf.VI.40.029/2021/2. [10]–[12]; Kvk.VI.37.550/2018/2. [15]–[19]; Pfv.IV.20.055/2020/6. [22], [27]–[29]; Pfv.IV.20.170/2020/7. [12]–[14]; Pfv.IV.20.199/2020/7. [11]–[14], [17]–[22]; Pfv.III.20.308/2018/8. [29]–[31], [34]–[38].

Ez az a sajátos feladat, amelyet a Kúria ellát az Alaptörvény védelmében és szabályainak érvényre juttatásában.

Ez a feladat határozza meg a Kúria alkotmányos államszervezeti helyét és saját szerepfelfogását. A Kúria bíróság, az Alaptörvény szerint az ítélkezést ellátó általános hatáskörű bíróságok egyike. Ugyanakkor *a Kúria más, mint a többi bíróság*. Mindenekelőtt azért más, mert az általános hatáskörű bíróságok körében csak a Kúriára jellemző, hogy a saját ítélkező szintjén egyedüliként működik. Ezt pedig éppen a sajátos, a bíróságok jogalkalmazásának egységét biztosító alkotmányos feladatai követelik meg.

A Kúria ilyenként különleges felsőbbbíróság, egyike a bíróságok működését meghatározó négy felsőbbbíróságnak. Ráadásul e vonatkozásban is sajátos a helyzete, mivel kizárólagos közvetítő szerepe van egyfelől a másik három felsőbbbíróság, az Alkotmánybíróság, az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága, másfelől az általános hatáskörű bíróságok között. Ebben a szerepben kell kiegyensúlyoznia a külső bírósági hatásokat, egyszerismind belső mértékül kell szolgálnunk a többi bíróság számára. A Kúriának ezért kell szilárdnak, magabiztosnak és megbízhatónak lennie. Ezáltal lehet az Alaptörvény egyik tartóoszlopa.